

EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 5.10.2007
KOM(2007) 584 galutinis

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS TARYBAI, EUROPOS PARLAMENTUI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

**Dėl žlugusio verslo atsiradusio stigmatizavimo problemos sprendimas – formuoti
politiką, skatinančią pradėti verslą iš naujo**

**Lisabonos partnerystės ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui skatinti
įgyvendinimas**

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS TARYBAI, EUROPOS PARLAMENTUI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

**Dėl žlugusio verslo atsiradusio stigmatizavimo problemos sprendimas – formuoti
politiką, skatinančią pradėti verslą iš naujo**

**Lisabonos partnerystės ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui skatinti
įgyvendinimas**

TURINYS

1.	Įvadas	3
2.	Verslo problemos ir verslo žlugimas – neatskiriama mūsų visuomenių dalis	3
2.1.	Verslo atsinaujinimas yra rinkos ekonomikos dalis	3
2.2.	Bankrotas – tai ir nauja galimybė	4
3.	Siekiant formuoti politiką, skatinančią pradėti verslą iš naujo	5
3.1.	Įvaizdis visuomenėje, švietimas ir žiniasklaida	6
3.2.	Nemokumą reglamentuojančių įstatymų svarba	7
3.3.	Veiksminga parama sunkumų turinčioms įmonėms	9
3.4.	Veiksminga parama iš naujo verslą pradėjusiems verslininkams	10
4.	Išvados	11
	Lentelė: Dabartinė padėtis valstybėse narėse	12

1. ĮVADAS

2005 m. vasario mėn. Komisija pasiūlė suteikti naują postūmį **Lisabonos strategijai** ir daugiausia pastangų ES lygmeniu skirti tvirtam ir ilgalaikiam ekonomikos augimui skatinti ir kurti daugiau bei geresnių darbo vietų. Tai pavyks padaryti tik sukūrus mažoms ir vidutinėms įmonėms (MVI) palankią aplinką ir labiau į verslumą orientuotą kultūrą¹.

Verslininkystė yra neatsiejamai susijęs su rizika, šiuo atveju reikalingas pasitikėjimas savimi, autonomiškumas ir tam tikras pasiryžimas rizikuoti, nes verslo įsteigimas, jo sėkmė ir žlugimas priklauso nuo rinkos ekonomikos realybės. Tačiau apskritai visuomenėje verslumas nėra vertinamas ir suprantamas – dar nepakankamai suvokiama, kad verslo problemos arba net verslo žlugimas yra normalus ekonominis reiškinys ir galimybė viską pradėti iš naujo.

Komisijos nuomone, sukūrus palankesnę aplinką sunkumų turinčioms įmonėms, gali pavykti išvengti jų žlugimo. Be to, iš karto sprendžiant neigiamų žlugusio verslo pasekmių ir neigiamo šio įvykio įvaizdžio klausimus būtų galima **kuo geriau pasinaudoti žmonių kūrybingumu Europoje**, skatinti imtis verslo, diegti naujoves ir kurti naujas darbo vietas. Tai leistų sukurti **palankesnę verslumui klimatą Europos visuomenėje**, kur baudžiama tik už nesąžiningą ir nusikalstamą veiklą. Todėl valstybės narės ir verslo bendruomenė raginamos toliau kurti palankią aplinką sunkumų turintiems verslininkams ir tiems, kurių verslas žlugo, kad Europos Sąjungoje būtų galima veiksmingiau realizuoti verslo sumanymus ir būtų sudarytos tinkamesnės sąlygos pradėti verslą iš naujo.

2. VERSLO PROBLEMOS IR VERSLO ŽLUGIMAS – NEATSKIRIAMA MŪSŲ VISUOMENIŲ DALIS

2.1. Verslo atsinaujinimas yra rinkos ekonomikos dalis

50 % įmonių žlunga per pirmus penkerius metus nuo įsteigimo. 25 ES valstybėse per metus vidutiniškai žlunga 7 % bendrovių². Ekonominėje literatūroje verslo likvidavimas laikomas suderinamu su ekonomine plėtra globalioje ekonomikoje – tai pripažįstama ir Mažųjų įmonių chartijoje³. Todėl nereikėtų nerimauti dėl žemo išlikimo lygio: naujų įmonių steigimas – tai vienas iš veiksmų, kurio imasi verslininkai reaguodami į situaciją rinkoje. Remiantis neseniai atliktu EBPO tyrimu galima teigti, kad bendrovių išlikimo lygis ketverių metų laikotarpiu Jungtinėse Amerikos Valstijose yra net mažesnis už kontinentinės Europos šalių lygį⁴ – tai rodo, jog bendrovių žlugimas ir **ekonomikos dinamiskumas** yra suderinami reiškiniai. Yra pagrindo manyti, kad didėjanti pasaulinė konkurencija verčia verslininkus greičiau ir lanksčiau reaguoti – net nutraukti vieną verslą ir imtis kito. Turimi duomenys patvirtina didelį ryšį tarp įmonių įsteigimo ir likvidavimo lygio tiek Europos Sąjungoje, tiek Jungtinėse Amerikos Valstijose. Tai rodo, kad vyksta nuolatinis „kūrybingo likvidavimo“ procesas, kai mažai našios įmonės pasitraukia iš rinkos, o jų vietą užima naujos.

¹ *Augimą ir užimtumą skatinanti šiuolaikiška MVI politika*, Europos Komisija, COM(2005) 551 galutinis, 2005 11 10.

² *European business. Facts and figures. Data 1995-2004*, Eurostatas, 2006 m.

³ http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/charter/index_en.htm.

⁴ *The sources of economic growth in OECD countries*, EBPO, 2003 m., ir *Business Demography: growth in the population of enterprises*, Eurostatas, *Statistics in focus* Nr. 48/2007.

2.2. Bankrotas – tai ir nauja galimybė

15 %⁵ visų bendrovių likvidavimo atvejų yra dėl bankroto, o 11–18 % visų bendrovių steigėjų verslas patyrė kokią nors nesėkmę⁶. Nors ir yra natūralus ryšys tarp verslo ciklo ir nemokumo atvejų skaičiaus⁷, bankrotų pasitaiko ir spartaus BVP augimo laikotarpiais. Yra pagrindo manyti, kad iš esmės bankrotas yra tiesioginė verslo atnaujinimo pasekmė – tik **4-6% bankroto atvejų yra tyčiniai**⁸.

Tačiau visuomenėje nėra pakankamai gerai suprantama verslo žlugimo įtaka ekonominiam gyvenimui. Visuomenėje paplitusi nuomonė, kad yra stiprus ryšys tarp verslo žlugimo ir asmeninio nesugebėjimo arba sukčiavimo. Europos Sąjungoje stigmatizavimas pastebimas verslo aplinkoje, teisinėje bazėje ir socialiniame bei kultūriniame elgesyje, dėl to norintys viską pradėti iš naujo verslininkai susiduria su nereikalingomis kliūtimis. Nepaisant turimų duomenų apie verslininkų iš naujo pradėtos veiklos rezultatus, klientai ir finansininkai vangiai teikia užsakymus ir investuoja. 79 %⁹ ES piliečių tvirtina, kad jie **suteiktų dar vieną galimybę** tiems, kurie praeityje patyrė nesėkmę. Tačiau pasikeičia, kai kalbama apie konkrečius veiksmus: 47 %¹⁰ europiečių **nenorėtų teikti užsakymų** įmonei, kuri anksčiau buvo žlugusi, o 51 %¹¹ asmenų **niekada neinvestuotų** į finansinių sunkumų turinčią įmonę.

Turimi duomenys taip pat rodo, kad **žlugus verslui** tik maža **verslininkų** dalis **bando** pradėti verslą iš naują¹², nepaisant to, kad dauguma buvusių verslininkų vis dar teikia pirmenybę verslininkystei¹³, o jaunimas tikisi iš naujo imtis verslo¹⁴. Pirmiausia taip yra dėl to, kad nemokumas labai **paveikia** pačius **verslininkus**. Maždaug vienas trečdalis bankrutavusių asmenų parduoda savo namą, o 25 % atvejų neigiamas pasekmes pajunta ir kiti šeimos nariai. Žlugus verslui susidaro įtempta padėtis, dėl kurios 15 % atvejų¹⁵ išyra šeimyniniai ryšiai.

Be to, žlugus verslui verslininkai atsiduria aplinkoje, kurioje sumenkinamos po verslo žlugimo atsiradusios naujos galimybės. Duomenys leidžia teigti, kad žlugus verslui verslininkai **pasimoko iš savo klaidų** ir paprastai antrą kartą pradėjus verslą jiems labiau sekasi¹⁶. Iš naujo veiklą pradėjusių verslininkų verslas paprastai **vystosi sparčiau** negu naujai įkurtų bendrovių¹⁷, o praėjus penkeriems metams pasiekiamas aukštas iš naujo pradėto verslo išlikimo lygis. Duomenų apie sėkmingai dirbančius verslininkus analizė rodo, kad 18 %

⁵ A.C.P. de Koning, *Business failure and entrepreneurship in international perspective*, EIM Small Business Research and Consultancy, 1999.

⁶ *Kreditanstalt für Wiederaufbau Bank Group 2007*, Mittelstandsmonitor 2007, <http://www.ifm-bonn.org/presse/mimo-2007.pdf>.

⁷ Skirtingose šalyse įmonės nemokumo sąvoka skiriasi, todėl sunku palyginti duomenis.

⁸ Italijoje ir Jungtinėje Karalystėje šis skaičius būtų 3–4%, o Austrijoje – 7% (2003–2006 m. nacionaliniai duomenys).

⁹ *Flash Eurobarometer* Nr. 192 (2007).

¹⁰ *Flash Eurobarometer* Nr. 146 (2004).

¹¹ Žr. 9 išnašą.

¹² G. Metzger, *After life – who takes heart for restart?* ZEW Discussion Paper No 06-038, 2006.

¹³ E. Stam, D. B. Audretsch ir J. Meijaard, *Renasant Entrepreneurship*, ERIM, 2006.

¹⁴ Per 2005 m. *Junior Achievement-Young Enterprise* atliktą jaunimo apklausą, kurioje dalyvavo respondentai iš 18 ES valstybių narių ir 7 Rytų Europos ir Balkanų regiono šalių, 58 % jaunųjų europiečių manė, kad žlugus verslui jie pradėtų verslą iš naujo.

¹⁵ R. Blom, *Faillissement - oorzaak en gevolg*, Graydon, 2004.

¹⁶ *Facing the challenge - The Lisbon strategy for growth and Employment*, aukšto lygio grupės ataskaita, pirimininkas – Wim Kok, 2004, arba I. Ekanem ir P. Wyer, *A fresh start and the learning experience of ethnic minority entrepreneurs*, *International Journal of Consumer Studies* 31 (2), 144–151, 2007.

¹⁷ *Global Benchmark Report 2006 – Ready for globalisation?*, Danijos pramonininkų konfederacija, 2006.

procentų yra organizavę vienos įmonės veiklą, o 6 % yra organizavę dviejų ar daugiau¹⁸ įmonių veiklą.

Nors nemokumas yra ekonominio gyvenimo dalis, jis turi neigiamos įtakos užimtumui, vartotojams bei valstybiniam ir privatiems kreditoriams. 2006 m. dėl 15 ES valstybių narių 135 000 **bendrovių nemokumo atvejų** 1,4 mln. darbuotojų (2005 m. – 1,5 mln.) **iškilo grėsmė netekti darbo**, o vien tik Vokietijoje ir Jungtinėje Karalystėje asmenų nemokumo atvejų skaičius viršijo 237 000¹⁹. Austrijoje tais pačiais metais darbuotojams neišmokėtų atlyginimų suma buvo 243 milijonai eurų. Kalbant apie kitas **neapmokėtas skolas** reikia pasakyti, kad Vokietijoje 50 % skolininkų buvo veikiančios įmonės ir savisamdžiai. Prancūzijoje nemokumo bylų nagrinėjimas **per metus vidutiniškai kainuoja** 13,7 mlrd. eurų, o apie 55–60% neapmokėtų skolų turi būti išmokėtos **mokesčių ir socialinės apsaugos institucijoms** bei bankams – bankrutavusių paslaugų įmonių atveju šis skaičius yra 70–80 %²⁰. Vokietijoje 2006 m. neapmokėtų skolų suma buvo 31,1 mlrd. eurų (2005 m. – 37,5 mlrd., 2004 m. – 39,4 mlrd.), Italijoje 2004 m. – 9,6 mlrd., Suomijoje 2003 m. – 1,37 mlrd. **Tokias įvairaus dydžio bankrutavus susidarancias išlaidas būtų galima sumažinti, jeigu sunkumų turinčioms bendrovėms būtų geriau padedama, o bankroto atveju sudaromos palankesnės sąlygos pradėti veiklą iš naujo.**

3. SIEKIANČI FORMUOTI POLITIKĄ, SKATINANČIĄ PRADĖTI VERSLĄ IŠ NAUJO

Nuo 2001 m., o vėliau pagal **verslumo skatinimo planą**²¹ Komisija pradėjo vis daugiau dėmesio skirti būtinybei plėtoti naują politiką siekdama spręsti sunkumų turinčių įmonių ir neigiamų žlugusio verslo pasekmių klausimą. Komisija atnaujino įsipareigojimus dėl tokios politikos – 2005 m. pradėta plėtoti **šiuolaikiška MVĮ politika**²². Komisija ypač pabrėžė, kad būtina tobulinti bankroto procedūras. Atsižvelgdama į ribotą kompetenciją šioje srityje Komisija vykdo tik šią veiklą: renka informaciją apie teises ir socialines žlugusio verslo pasekmes²³, sudaro sąlygas lengviau nustatyti ir skleisti gerą patirtį²⁴, o pastaruoju metu rengia išankstinio perspėjimo priemones, padėsiančias sumažinti stigmatizavimą žlugus verslui. Tai paskatino imtis reformų visoje Europos Sąjungoje, o daugelis valstybių narių pasisėmė idėjų iš Europos lygmeniu surinktos informacijos apie politikos išvadą ir gerosios patirties.

Daugelio ES valstybių nacionalinės ir regioninės valdžios institucijos priėmė (nors ir skirtingo masto) **politinį įsipareigojimą** spręsti verslo žlugimo klausimą ir skatinti imtis verslo iš naujo. Atnaujinus Lisabonos strategiją beveik trečdalis valstybių narių savo nacionalinėse reformų programose²⁵ pateikė planus dėl nacionalinių nemokumą reglamentuojančių teisės

¹⁸ *The profile of the successful entrepreneur. Results of the survey "Factors of Business Success"*, Eurostatas, Statistics in focus 29/2006.

¹⁹ *Insolvencies in Europe 2005/6*, Creditreform Economic Research Unit.

²⁰ P. Matsakos et al., *Vie et Survie des PME, PMI, TPE dans leur environnement quotidien aujourd'hui et demain*, Rapport Saratoga/Datar, 2004.

²¹ Europos verslumo darbotvarkė, Europos Komisija, COM(2004) 70 galutinis, 2004 2 11.

²² Žr. 1 išnašą.

²³ Pagal daugiamečių įmonių ir verslininkystės programą (2001–2006 m.) vykdoma veikla („Geriausia tvarka“, Europos mažųjų įmonių chartija).

²⁴ Galutinė ekspertų grupės ataskaita dėl pertvarkymo, bankroto ir iš naujo pradėto verslo geriausio projekto, Europos Komisija, 2003.

²⁵ Komisijos komunikato pavasario Vadovų Tarybai „Atnaujintos Lisabonos strategijos ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui įgyvendinimas. Rezultatų pateikimo metai“ priedas, Europos Komisija, COM(2006) 816 galutinis, 2006 12 12.

aktų reformos. Todėl buvo padaryta pažanga **gerinant nemokumą reglamentuojančius įstatymus**: pusė valstybių narių ėmėsi veiksmų, kad būtų sutrumpintas skolinių įsipareigojimų panaikinimo laikotarpis, būtų panaikinti apribojimai arba kad būtų supaprastintas bankroto procesas (žr. priedą). Jungtinė Karalystė dar 2002 m. išsprendė daugumą šių klausimų. Neseniai Ispanija ir Italija įstatymais nustatė panašias priemones. Tačiau beveik pusė valstybių narių dar nesiėmė jokių veiksmų šioje srityje. Dar nė viena valstybė narė neparengė **išsamios strategijos** dėl politikos, kuria skatinama pradėti verslą iš naujo – vienintelė Austrija paskelbė apie naujus 2008 m. planus. Reikia būtinai ir toliau skatinti teigiamą požiūrį į verslumą, raginti žmones pradėti verslą iš naujo bei mažinti su verslo žlugimu susijusią riziką ir stigmatizavimą.

3.1. Įvaizdis visuomenėje, švietimas ir žiniasklaida

Tam, kad būtų išspręstas neigiamų žlugusio verslo pasekmių klausimas, reikia viešai diskutuoti šiuo klausimu, atkreipti dėmesį į būsimus verslininkus ir didinti **informuotumą** apie iš naujo pradėto verslo privalumus. Moksliniai tyrimai rodo, kad **kultūrinė parama** (pvz., rengiant skatinimo kampanijas) turi teigiamos įtakos verslininkų veiklos apimčiai Europos Sąjungoje²⁶.

Daug jaunų žmonių niekada taip ir netampa verslininkais. Verslumo mokymas yra pagrindinė priemonė jų verslo sumanymams įgyvendinti ir padėti jiems suvokti, kad žlugęs verslas – tai galimybė pradėti naują verslą. Šiandien europiečiai nelinkę pasinaudoti savisamdos galimybe ir imtis verslo – jie aiškiai **bijo bankroto**²⁷. Nacionalinės mokymosi visą gyvenimą strategijos gali būti labai svarbios verslo kūrimo ir plėtros įgūdžiams plėtoti ir atnaujinti.

Olandų k. parengtoje brošiūroje²⁸ pateikti septyni atvejai, kai verslininkai dalijasi su bankroto patirtimi ir pasakoja, kaip jiems pavyko sėkmingai iš naujo pradėti verslą. Ją galima persisiųsti iš **Nyderlandų** ekonomikos reikalų ministerijos svetainės.

Europos Sąjungos **gyventojai** bankrotą dažnai suvokia kaip nusikalstamą veiklą, neatsižvelgdami į jo priežastis. Žiniasklaida gali padėti pataisyti šią klaidingą sampratą, skleisti informaciją apie tai, kaip visuomenė galėtų pasinaudoti verslininkų, kurių verslas žlugo, patirtimi. Būtų naudinga įsteigti ir apdovanojimą.

Pastaruosius dvejus metus **Vokietijoje** teikiamas verslą pradėjusių verslininkų apdovanojimas, yra ir speciali apdovanojimo kategorija iš naujo verslą pradėjusiems verslininkams. Apdovanojimą parėmė du valstybiniai paramos bankai ir regioninė verslą pradėjusių verslininkų paramos agentūra, jis buvo įteiktas sąžiningiems verslininkams, kurie pasimokė iš savo patirties žlugus verslui ir sėkmingai iš naujo pradėjo verslą. Šia tema žiniasklaidoje buvo parengta nemažai reportažų.

Į ką reikėtų atkreipti dėmesį

- *Per informavimo kampanijas ir mokymo programose reikėtų daug dėmesio skirti iš naujo pradėto verslo privalumams ir parodyti, kad keli bandymai pradėti verslą yra įprasta mokymosi, tyrinėjimo ir atradimų proceso dalis.*

²⁶ Global Entrepreneurship Monitor 2004.

²⁷ Žr. 9 išnašą.

²⁸ Tweede kans – failliet gaan betekent niet mislukken/lessen in vallen en opstaan, <http://www.minez.nl/>.

- Žiniasklaida galėtų padėti panaikinti asociaciją tarp bankroto ir sukčiavimo, skleisti informaciją apie iš naujo pradėto verslo privalumus ir taip gerinti iš naujo pradėjusių verslą asmenų įvaizdį plačiojoje visuomenėje bei vertinti jų patirtį.
- Toliau rengiant diskusijas šiuo klausimu su visomis susijusiomis suinteresuotosiomis šalimis turėtų būti lengviau atskleista įvairių stigmatizavimo aspektų, susijusių su verslo žlugimu.

3.2. Nemokumą reglamentuojančių įstatymų svarba

Teisiniu požiūriu gali būti sudėtinga patyrus bankrotą pradėti verslą iš naujo. Tačiau daugelyje šalių bankroto įstatymai **vienodai** taikomi visiems subjektams **neatsižvelgiant į tai, ar bankrotas buvo tyčinis** arba įvyko dėl neatsakingumo, ar nėra akivaizdžios savininko ar vadovo kaltės dėl žlugimo, t. y. bankrotas įvyko **sąžiningai** ir teisėtai. Be to, yra daug taisyklių, pagal kurias bankrutuojantiems subjektams taikomi apribojimai, draudimai ir jie atleidžiami iš pareigų vien tik dėl to, kad pradėtas bankroto bylos nagrinėjimas. Taikant tokius automatiškumu pagrįstus metodus neatsižvelgiama į riziką, kuri yra neatsiejama kasdienės verslo veiklos dalis, ir susidaro prielaida manyti, kad visuomenė negali pasitikėti bankrutuojančiu subjektu. Europos Sąjungoje reikia iš esmės pakeisti nemokumą reglamentuojančių įstatymų principus.

Neseniai buvo atliktas mokslinis tyrimas²⁹, kuriuo siekta nustatyti, ar sušvelninus asmens bankrotą reglamentuojantį įstatymą 15 šalių būtų paskatinta verslininkystė. Buvo tiriama 13 ES valstybių narių ir Kanada bei JAV, kur pagal federalinį bankroto kodeksą leidžiama, kad skolininkui būtų iš karto panaikinti skoliniai įsipareigojimai. Tyrime skolinių įsipareigojimų panaikinimu buvo remiamasi kaip „griežtumo“ matu, taip pat buvo naudojami daugiau kaip 13 metų savisamdos duomenys. Padaryta išvada, kad **bankroto įstatymas turi didelio poveikio verslą pradėjusiems subjektams** ir kad jo reikšmė buvo didesnė nei BVP augimo ir investicijų į vertybinių popierių rinką gražos.

Graikija parengė naują bankroto kodeksą, kuriuo siekiama atskirti paprastą bankrotą nuo tyčinio. Ateityje netyčinio bankroto atveju asmenys nebus areštuojami, o jų balsavimo teisė ir teisė dalyvauti rinkimuose nebus suvaržomos.

Verslininkams gali būti sunku gražinti susikaupusias skolas ir iš naujo pradėti verslą. Dažnai likusios skolos automatiškai nepanaikinamos baigus nagrinėti bankroto bylą. Jeigu skolininkas yra fizinis asmuo, jis išlieka atsakingas už šias skolas. Jeigu skolininkas yra asmeniškai atsakingas, jo asmeninis turtas areštuojamas ir taip kreditoriai gali išieškoti likusias skolas. Tačiau kai verslininko asmeninio turto nepakanka, kartais **skolas galima sumažinti**. Sąžiningo bankroto atveju kai kuriose šalyse, pvz., Portugalijoje, Vengrijoje ir Suomijoje, galima sudaryti skolų išmokėjimo planą. Belgijoje, Airijoje ir Jungtinėje Karalystėje³⁰ tokiu atveju skoliniai įsipareigojimai **panaikinami** automatiškai.

²⁹ J. Armour ir D.J. Cumming, *Bankruptcy Law and Entrepreneurship*. University of Cambridge, Centre for Business Research, Working Paper No 300, 2005.

³⁰ *Entrepreneurship Policy Indicators: Bankruptcy legislation in OECD Member and Non-Member Economies*, OECD CFE Working Paper Series No 1, 2006.

Jungtinėje Karalystėje visiems bankrutuojantiems subjektams bankroto proceso metu taikomi tam tikri apribojimai, bet sąžiningo bankroto atveju skoliniai įsipareigojimai panaikinami per ne ilgiau kaip 12 mėnesių. Jeigu bankrutavę subjektai elgėsi nesąžiningai, aplaidžiai arba nusikalstamai, jų atžvilgiu gali būti taikomi griežti apribojimai iki 15 metų.

Esama aiškaus ryšio tarp santykinės nemokumą reglamentuojančių šalies įstatymų kokybės ir santykinio šios šalies bankroto proceso veiksmingumo³¹, mūsų visuomenėje vadovaujantis teisinės valstybės principu³². Visų pirma dėl užsitęsusio **bylos nagrinėjimo** prarandama daug laiko ir pinigų – taip išseikvojamas kapitalas ir atgrasoma pradėti verslą iš naujo. Vidutinė bankroto procedūros ir įmonės likvidavimo trukmė Europos Sąjungoje svyruoja nuo 4 mėnesių (Airijoje) iki 9,2 metų (Čekijoje), o išlaidos svyruoja nuo 1 % (Nyderlanduose) iki 22 % (Lenkijoje)³³ turto. Supaprastinus bankroto procesą nuostolių patiriančios įmonės galėtų lengviau nutraukti veiklą, geriau perskirstyti išteklius ir teisingiau padalyti likusį turtą kreditoriams.

2008 m. sausio 1 d. **Latvijoje** įsigalios naujas Nemokumo įstatymas. Kadangi vienas iš tikslų yra sutrumpinti procedūrų trukmę, bus iš esmės pakeisti nemokumo bylos nagrinėjimo tikslai ir principai.

Į ką reikėtų atkreipti dėmesį

- *Labai svarbu sukurti tinkamą sistemą, pagal kurią būtų tinkamai ginami visų šalių interesai ir pripažįstama, kad verslininkas gali patirti nesėkmę ir pradėti verslą iš naujo. Bankroto įstatyme reikėtų aiškiai atskirti, koks teisinis režimas taikomas tyčinių ir netyčinių bankrotų atveju.*
- *Ne dėl savo kaltės bankrutavusiems verslininkams reikėtų suteikti teisę sulaukti oficialaus teismo sprendimo, kuriame būtų pripažįstama, kad jų veikla buvo netyčinė ir ją galima pateisinti. Sprendimas turi būti prieinamas visuomenei.*
- *Į nemokumo įstatymą reikėtų įtraukti nuostatą dėl ankstyvo likusių skolinių įsipareigojimų panaikinimo, jeigu tenkinami tam tikri kriterijai.*
- *Reikėtų sušvelninti apribojimus, draudimus ir atleidimo iš pareigų tvarką.*
- *Reikėtų supaprastinti ir paspartinti teisinės procedūras, dėl to perskirstant išteklius bus išsaugota kuo didesnė bankrutavusios įmonės turto vertė. Paprastai šis procesas neturėtų trukti ilgiau nei metus.*

³¹ 2004 EBRD Legal Indicator Survey for transition economies, The European Restructuring and Insolvency Guide 2005/2006.

³² Teismams glaudžiau bendradarbiaujant turėtų būti lengviau užtikrinama, kad kai kurie bankrutavę subjektai negalėtų išvykti į kitą šalį siekdami išvengti savo šalyje taikomų apribojimų ar atleidimo iš pareigų, apie kuriuos nėra žinoma kitos įmonės įsteigimo šalyje. Tarybos e. teisingumo grupėje svarstoma galimybė sukurti su įmonių teise susijusių ES lygmens teismų sprendimų registrą, per kurį būtų galima tiesiogiai sujungti nacionalinius registrus ir teismus.

³³ *Doing Business in 2007*, Pasaulio bankas.

3.3. Veiksminga parama sunkumų turinčioms įmonėms

Dėl žlugusio verslo atsiradęs stigmatizavimas yra viena iš priežasčių, kodėl daug mažų ir vidutinių įmonių slepia savo finansines problemas, kol galiausiai būna per vėlu. Svarbu laiku imtis veiksmų, kad būtų išvengta bankroto, o daugeliu atvejų įmonės **išlikimas** yra parankesnis variantas negu likvidavimas. Dėl šios priežasties pagal kai kurių šalių, pvz., Prancūzijos, Estijos, Ispanijos, Maltos, Italijos, teisinės sistemas šiuo metu mieliau renkama restruktūrizuoti įmonę, kad ji tęstų veiklą.

Daugeliui verslininkų dažnai trūksta reikiamų išteklių ir patirties, kad galėtų sėkmingai valdyti krizes. Jeigu šiuo etapu padaroma klaidų arba laiku nesuteikiama tinkama **konsultacija**, gali nepavykti išvengti bankroto.

Danijoje diegiama bandomoji ankstyvo išpėjimo sistema, parengta pagal Nyderlandų sistemą (*Ondernemersklankbord*). 4 metus finansuojama sistema padės perspektyvioms įmonėms, kurios susiduria su laikinomis nemokumo problemomis – įmonėms bus teikiama praktinė informacija ir konsultacijos.

Yra įvairių **ankstyvo išpėjimo** priemonių – tai gali būti, pvz., internetiniai ištekliai, atitinkami leidiniai arba glaudesnis bendradarbiavimas su tais subjektais, kurie yra geriau pasiruošę stebėti finansinę įmonių padėtį. Nestabiliu laikotarpiu gali būti labai svarbu gauti papildomą **finansavimą**. Siekdama padėti verslininkams ankstyvame etape įvertinti finansinę padėtį, Komisija parengė internetinę savarankiško vertinimo priemonę³⁴.

Prancūzijoje pranešant apie nesumokėtą PVM pateikiama informacija apie tai, kur finansinių problemų turintys verslininkai gali gauti konsultaciją³⁵. Be to, verslininkai gali apsidrausti, kad jiems būtų padengtos su ankstyvu išsiskolinimo apmokėjimu susijusios išlaidos (mokesčiai už teisinę konsultaciją ir tarpininkavimą).

Į ką reikėtų atkreipti dėmesį

- *Neįmanoma visiškai išvengti nemokumo atveju, bet laiku suteikus perspektyvioms įmonėms pagalbą tokių atvejų skaičių galima sumažinti maksimaliai. Pagalbos priemonės turėtų apimti bankroto prevenciją, ekspertų konsultacijas ir ankstyvą įsikišimą.*
- *Reikėtų atkreipti dėmesį į paramos prieinamumą, nes sunkumų turinčios įmonės nepajėgtų naudotis brangiomis konsultacijomis.*
- *Reikėtų išnaudoti visas tinklų kūrimo galimybes, kurias suteikia ES³⁶ ir Europos verslo organizacijos.*
- *Nemokumą reglamentuojančiuose įstatymuose turėtų būti numatyta galimybė restruktūrizuoti ir išlaikyti įmonę, užuot daugiausia dėmesio skiriant likvidavimui.*

³⁴ <http://ec.europa.eu/sme2chance>.

³⁵ <http://www.entrepriseprevention.com/>.

³⁶ Iš Europos regioninės plėtros fondo finansuojama programa INTERREG IVC yra veiksminga priemonė, skirta skatinti keistis gerąja verslo paramos srities patirtimi, http://www.interreg3c.net/web/fic_en.

3.4. Veiksminga parama iš naujo verslą pradėjusiems verslininkams

Teikiant valstybės paramą nepakankamai atsižvelgiama į svarbiausius antrą įmonę steigiantį verslininką varžančius veiksnius – išteklių, reikiamų įgūdžių ir psichologinės pagalbos trūkumą. Tai, kad verslininkas pradeda verslą **vienas**, laikoma vienu iš keturių didžiausių sunkumų³⁷.

Paprastai pradėti naują verslą vengiama visų pirma dėl **finansinių išteklių** stokos³⁸. Dažnai antrą kartą verslas pradedamas turint mažiau kapitalo negu pradėdant pirmą kartą, planuojama verslo veikla, kai bus samdoma santykinai mažai darbuotojų, ir pasirenkama ribotos atsakomybės bendrovės teisinis statusas. Pradėjus verslą pirmaisiais mėnesiais susiduriama su šiomis pagrindinėmis problemomis: būna sunku rasti klientų ir pirkėjų, gauti valstybinę finansinę pagalbą ir iškyla mokumo sunkumų.

Jeigu Saksonijoje (**Vokietijoje**) mažos arba vidutinės įmonės nagrinėjant nemokumo bylą įrodo, kad gali būti restruktūrizuotos, Saksonijos valstybinis plėtros bankas joms gali suteikti finansavimą, kad jos sudarytų skolų gražinimo planą, toliau tęstų veiklą ir pradėtų verslą iš naujo baigus nagrinėti nemokumo bylą.

Būtina užtikrinti, kad bankrutavę subjektai atsižvelgtų į įgytą patirtį ir gerai **pasiruoštų** pradėti naują verslą. Sukūrus judaus, aukštąjį išsilavinimą įgijusio verslininko įvaizdį padidėtų tikimybė, kad verslo bus imamasi iš naujo. Be to, jaunesni asmenys, kurie anksčiau užsiėmė verslu, dažniau pradeda naują verslą palyginti su vyresnio amžiaus asmenimis³⁹. Yra keletas bendrų tendencijų, bet visų iš naujo verslą pradėdančių asmenų poreikiai yra gana skirtingi, todėl reikia rengti lankstesnes pagalbos priemones.

Nuo 2004 m. **Liuksemburge** 40 asmenų po netyčinio bankroto buvo pasiūlyti specialūs mokymo kursai valdymo klausimais, kad jie geriau pasiręmtų pradėti verslą iš naujo.

Bankrutavę asmenys gali nebepasitikėti savo gebėjimais ir turėti emocinių problemų. Tokiu atveju labai svarbu gauti specialią profesinę ir psichologinę pagalbą, kad būtų įmanoma tęsti veiklą po bankroto. Jeigu iš naujo verslą pradėjusiems verslininkams būtų padėta rasti rinkos nišą, naujų partnerių ir galimų investuotojų, jie galėtų lengviau grįžti į verslo bendruomenę.

1999 m. įkurta **Prancūzijos** asociacija *Re-cr  er*, kurią remia Prancūzijos pramonės ir prekybos rūmai ir Prancūzijos bankininkų asociacija, stengiasi padidinti bankrutavusių, o vėliau iš naujo verslą pradėjusių verslininkų pasitikėjimą savimi.

Į ką reikėtų atkreipti dėmesį

- *Atitinkamos valdžios institucijos turėtų skirti pakankamai finansinių išteklių iš naujo verslą pradėjusiems verslininkams – reikėtų panaikinti kliūtis tokiems verslininkams pasinaudoti valstybinės finansinės pagalbos sistemomis.*

³⁷ Žr. 18 išnašą. Kiti trys sunkumai – tai ryšiai su klientais, administravimas ir finansavimas.

³⁸ Žr. 12 išnašą.

³⁹ Žr. 13 išnašą.

- *Bankai ir finansinės institucijos turėtų atsisakyti pernelyg didelio atsargumo iš naujo verslą pradėjusių verslininkų atžvilgiu, kuris dažnai grindžiamas neigiamu kredito reitingu. Komisija planuoja įtraukti šį klausimą į bankininkų ir MVĮ apskritojo stalo diskusijų darbotvarkę.*
- *ES šalys turėtų užtikrinti, kad netyčinį bankrotą patyrę subjektai nebūtų įtraukiami į sąrašą, pagal kurį ribojama galimybė gauti banko paskolą.*
- *Viešųjų pirkimų vykdytojai turėtų žinoti, kad pagal viešųjų pirkimų direktyvas netyčinį bankrotą patyrusiems subjektams negali būti sudaromos nepalankios sąlygos.*
- *Iš naujo verslą pradėjusiems verslininkams turėtų būti suteikta galimybė gauti tinkamą psichologinę, techninę pagalbą, specialų mokymą ir paramą.*
- *Atitinkamos valdžios institucijos turėtų padėti iš naujo verslą pradėti ketinantiems verslininkams gauti paramos iš klientų, verslo partnerių ir investuotojų stiprinamos jų tarpusavio ryšius, kad būtų patenkinti iš naujo verslą pradedančių verslininkų poreikiai.*

4. IŠVADOS

Labai svarbu valstybėse narėse sudaryti geras **sąlygas** verslininkystei, kad būtų visiškai išnaudotos ES verslininkystės galimybės ir būtų sukurta dinamiškų bendrovių. Labai svarbu, kad **visuomenė teigiamai vertintų** sėkmingą verslą, tai turi būti susiję su politika, **skatinančia** verslininkus, kurie turi sunkumų arba kurių verslas žlugo, **pradėti verslą iš naujo**. Todėl Komisija ragina ES valstybes aktyviau mažinti dėl žlugusio verslo atsiradusį stigmatizavimą – tai susiję su jų įsipareigojimu skatinti verslumą pagal ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo strategiją įgyvendinant visapusišką verslumo skatinimo politiką. Komisija toliau padės valstybėms narėms – skleis informaciją apie šių valstybių gerą patirtį. Siekdama paspartinti reformas, Komisija teiks informavimo kampanijoms skirtą medžiagą, kad būtų švelninamas neigiamas žlugusio verslo įvaizdis.

LENTELĖ: DABARTINĖ PADĖTIS VALSTYBĖSE NARĖSE⁴⁰

T	Priemonės taikomos	(T)	Priemonės planuojama taikyti/priemonės taikomos iš dalies	N	Priemonės netaikomos
----------	--------------------	------------	---	----------	----------------------

	Informavimas/ švietimas	Bendra strategija	Viėinimas, kai teismas priima sprendimą dėl netyėinio bankroto	Sumažinti apribojimai ir t. t.	Geresnis teisinis režimas sąžiningo bankroto atveju	Trumpas skolinių įsipareigojimų panaikinimo laikotarpis ir (arba) skolų sumažinimas	Supaprastintas procesas	Skatinama teikti paramą	Skatinami ryšiai	Diskusijos su finansų sektoriaus atstovais	Iš viso Y+(Y)
Belgija	N	N	(T)	(T)	T	(T)	N	N	N	N	4
Bulgarija	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	0
ėekija	N	N	N	N	N	N	(T)	N	N	N	1
Danija	N	N	N	T	(T)	T	(T)	N	N	N	4
Vokietija	(T)	N	N	T	T	(T)	N	N	N	N	4
Estija	N	N	N	N	N	(T)	(T)	N	N	N	2
Airija	N	N	N	N	N	T	T	N	N	N	2
Graikija	N	N	N	T	(T)	(T)	T	N	N	N	4
Ispanija	N	N	N	N	T	T	T	N	N	N	3
Prancūzija	N	N	N	N	(T)	N	T	N	(T)	N	3
Italija	N	N	N	T	Y	(T)	(T)	N	N	N	4
Kipras	N	N	(T)	(T)	N	(T)	(T)	N	N	N	4
Latvija	N	N	N	N	N	N	(T)	N	N	N	1
Lietuva	N	N	N	T	(T)	T	(T)	N	N	N	4
Liuksemburgas	N	N	N	N	N	N	N	T	N	N	1
Vengrija	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	0
Malta	N	N	N	(T)	(T)	N	N	N	N	N	2
Nyderlandai	(T)	N	N	N	(T)	(T)	N	N	N	(T)	4
Austrija	N	(T)	N	(T)	(T)	(T)	T	(T)	(T)	N	7
Lenkija	N	N	N	N	(T)	(T)	T	N	N	N	3
Portugalija	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	0
Rumunija	N	N	N	(T)	(T)	N	T	N	N	N	3
Slovėnija	N	N	N	N	N	(T)	N	N	N	N	1
Slovakija	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	0
Suomija	N	N	N	T	N	(T)	T	T	N	N	4
ėvedija	N	N	N	N	T	(T)	T	N	N	N	3
Jungtinė Karalystė	N	N	T	T	T	T	T	N	N	N	5
Iš viso Y+(Y)	2	1	3	12	15	17	17	3	2	1	

⁴⁰

Šioje lentelėje priemonės nevertinamos. Remiantis valstybių narių ataskaitomis ir turimais duomenimis nurodoma, ar priemonės taikomos, ar ne.